

**Herman van Gunsteren & Cox Habbema - Zo kan het ook
(Uit: Perspectief op het politiek/publicitair complex in 2009)**

Bij onze reis door het politiek/publicitair complex zijn we niet gestuit op zaken die structureel verkeerd zijn. De toestand was minder ernstig dan verwacht. Een aantal courante klachten bleken oververhit. Pijnlijke gebeurtenissen worden dan via ongetoetste generalisaties tot structurele diagnose verheven.

Wij bieden geen theorie en daaruit voortvloeiende aanbevelingen over hoe het allemaal anders moet. Wel volgen uit de voorgaande observaties suggesties over hoe het ook zou kunnen. We hopen dat deze een verrijking zijn van het bestaande repertoire van omgangsvormen en zienswijzen in het politiek/publicitair complex.

Veel kritiek en irritatie bij politici en hun adviseurs gaan impliciet uit van een wensbeeld over de pers: die zou een evenwichtige en getrouwe weergave moeten bieden van de politiek (zoals gezien door de politici).

Vervulling van deze wens is niet wenselijk. Het zou ons opzadelen met een Pravda-achtige pers die voor burgers geloofwaardig noch interessant is. Beter is het te aanvaarden dat de pers in een democratie een hype-karakter heeft, zaken uitvergroot, focust op wat er nu net verkeerd gaat en ruzies opzoekt. Excessen van deze kanten van een vrije pers kunnen worden ingedamd, maar niet uitgebannen.

Democratieën hebben een 'unlovable' pers nodig. Het is echter niet nodig de verhouding tussen pers en politiek in termen van vijandschap en oorlog te zien. Antagonistische coöperatie, samenwerking tussen lastige bondgenoten is ook een acceptabele zienswijze. Dankzeggen voor kritiek, ook als die hard aankomt en misschien niet geheel juist is, werkt mogelijk beter dan telkens onjuistheden vanuit het eigen meer en beter weten corrigeren.

Meer aandacht zou kunnen worden besteed aan de instandhouding en vorming van geschreven en ongeschreven staatsrecht. De gelding hiervan hangt in belangrijke mate af van wat betrokkenen vinden en doen. Wanneer die gelding ontbreekt, wanneer de regels van het spel zoals bij Alice in Wonderland naar believen kunnen worden omgebogen, dan wordt hun samenspel onmogelijk. Ook journalisten hebben met het staatsrecht van doen: wanneer zij het handelen of nalaten van politici/ambtenaren bekritisieren dan beroepen zij zich op een staatsrechtelijke norm van behoorlijkheid die geschonden zou zijn. Daarmee bevestigen ze de gelding ervan. Soms zijn de normen vaag en bestaat er onzekerheid over hun

toepassingsbereik, zoals bijvoorbeeld in de omgang tussen journalisten en bestuurders betreffende lekken en 'insteken'. Daaruit volgt echter niet dat die normen onbelangrijk zouden zijn en dat de interactie bij negeren ervan toch vreedzaam voortgang zou kunnen vinden.

Het bewaren van een gepaste afstand tussen pers en politiek is geen eenvoudige opgave. Als die afstand ontbreekt verliest de pers haar betrouwbaarheid doordat burgers politiek en pers als één pot nat gaan zien. Bezinning is nodig over de vraag welke regels essentieel zijn voor het behoud van een geloofwaardige pers en welke niet (bijvoorbeeld lekken en de Nieuwspoortcode). Als er geen forum gevonden wordt waar deze zaken dwingend besproken en beslist kunnen worden, zullen de vaagheid en vrijblijvendheid op dit punt blijven voortbestaan. Dan zullen mogelijke schendingen van de vage regels als gewoon en niet ernstig worden afgedaan. Wil de pers haar zelfcorrigerend vermogen behouden, dan moet er een plaats zijn waar men zich legitiem over fouten kan opwinden en de foutenmakers in gebreke kan stellen.

De notie van regeren als doelen stellen en die verwezenlijken is te beperkt. Constateren dat de regering voor 80% op koers ligt middenin een crisis die alles overhoop gooit is ridicuul, zelfs als de bewering waar zou zijn. Regeren is op de been blijven, handhaven van een zekere orde, evident onrecht bestrijden en veerkracht opbouwen. Het stellen en halen van doelen is hierbij een middel, geen doel.

Politici en journalisten hebben wel erg weinig controle over hun agenda en tijdsbesteding. Het hype-karakter van het verkeer tussen pers en politiek zou minder sterk worden als afspraken niet voortdurend gewijzigd zouden worden. Nu leggen velen er zich bij voorbaat bij neer dat aangekondigde tijdstippen en bezigheden worden verzet. Het maakt politici, zowel bewindspersonen als Kamerleden, in het land notoir onbetrouwbaar. Fijn om ze te hebben, maar je weet nooit of ze komen of tussentijds wegmoeten. Zoals zo vaak strookt ook hier het beeld dat politici oproepen – hoe ze overkomen – niet met wat ze bedoelen en echt denken te zijn.

Werkelijke aandacht voor hoe bestuurders feitelijk bij diverse burgers overkomen is essentieel. 'Gewoon jezelf zijn' of je voegen naar wat de communicatie expert je adviseert is niet voldoende.

De positie van de pers in de republiek is momenteel geen veilig bezit. Er voltrekken zich ingrijpende veranderingen waarvan niemand thans de uitkomst kent. Elke verandering en dwingende trend als bedreiging zien zal, denken wij, uiteindelijk tot verlies lijden. Nieuws, ook nationaal politiek nieuws, is nog steeds een veelgevraagd artikel. De wegen waarlangs dit geproduceerd en al dan niet gefinancierd wordt zijn aan het veranderen. De veranderingen kunnen ook als uitdaging en verrijking worden gezien.

Onderzoeksjournalistiek, lang in de verdrukking, zou wel eens met de komst van internetactiviteiten een krachtiger rol kunnen gaan spelen.